

Warszawa, 02.12.2024

Prof. dr hab. Dominika Maison
Wydział Psychologii
Uniwersytet Warszawski

RECENZJA DOROBKU NAUKOWEGO

dr Katarzyny Growiec

**w związku z toczącym się postępowaniem o nadanie stopnia doktora
habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych w dyscyplinie psychologia**

Charakterystyka sylwetki Habilitantki

Doktor Katarzyna Growiec obroniła pracę doktorską w zakresie socjologii w 2009 roku, co oznacza, że oceniany dorobek obejmuje okres 15 lat. Ponadto od 2009 roku jest zatrudniona na stanowisku adiunkta na Uniwersytecie SWPS. W całym dorobku dr Growiec widać interdyscyplinarność zainteresowań naukowych obejmujących psychologię, socjologię, nauki polityczne i ekonomię. Po pierwsze tytuł magistra zdobyła zarówno w zakresie psychologii (Wydział Psychologii UW), jak i nauk politycznych (Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych UW). Studia doktoranckie zrobiła w zakresie socjologii (PAN) i ekonomii (SGH) a stopień naukowy doktora zdobyła w zakresie socjologii. Natomiast postępowanie habilitacyjne jest w dyscyplinie psychologii. Mimo, że postępowanie jest w dyscyplinie psychologii, to zakres prac zgłoszonych do oceny jest wyraźnie interdyscyplinarny, zarówno jeśli chodzi o stawiane pytania, jak i stosowane podejścia metodologiczno-analityczne, co oczywiście nie dziwi biorąc pod uwagę szerokie doświadczenie dr Growiec i zespoły naukowe, w których pracowała. Tu chciałabym podkreślić, że postrzegam tę interdyscyplinarność jako ogromną zaletę prac dr Growiec.

Dr Katarzyna Growiec pokazuje w swoich pracach najwyższe standardy badań naukowych, zarówno jeśli chodzi o planowanie badań (choć nie wszystkie były badaniami własnymi), analizy z wykorzystaniem różnorodnych źródeł i metod analizy danych oraz umiejętności pisanie artykułów naukowych kończących się sukcesem publikacyjnym. Doświadczenie dr Growiec pokazuje również umiejętność współpracy z innymi naukowcami i pracy w dużych, w tym w międzynarodowych, zespołach badawczych.

Na koniec tej charakterystyki chciałam skomentować kilka danych naukometrycznych. Pomimo iż nie przywiązuję do tych wskaźników dużej wagi w ocenie osiągnięć, jednak w przypadku dr Growiec warto zwrócić uwagę, że jej prace mają wysokie wskaźniki cytowań jak na osobę przed habilitacją, co widać zarówno w Google Scholar (883 cytowania), jak i w bazie Scopus (295 cytowań) oraz Web of Science (232 cytowania).

Omówienie głównego osiągnięcia naukowego (osiągnięcie habilitacyjne)

Głównym ocenianym osiągnięciem dr Katarzyny Growiec jest cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych zatytułowany „Relacje między uczestnictwem w sieciach społecznych a zaufaniem społecznym z uwzględnieniem subiektywnego poczucia dobrostanu, decyzji o mobilności geograficznej i wyników ekonomicznych”.

W skład osiągnięcia wchodzi 11 artykułów, z których większość jest pisana we współautorstwie, w sześciu Katarzyna Growiec jest pierwszą autorką, a w dwóch jedyną. Artykuły są publikowane w dobrych, wysokopunktowanych i recenzowanych czasopismach naukowych o międzynarodowym zasięgu. Autorka w przedstawionych artykułach koncentruje się na badaniach sieci społecznych z różnych perspektyw (psychologicznej, socjologicznej, ekonomicznej). W swoich badaniach poszukuje po pierwsze znaczenia dynamiki motywu społecznego przynależności i jego konsekwencji dla uczestnictwa w sieciach społecznych. Po drugie eksploruje to, jaki związek ma uczestnictwo w sieciach społecznych z zaufaniem społecznym, subiektywnym poczuciem dobrostanu, decyzjami dotyczącymi mobilności geograficznej oraz wynikami ekonomicznymi (tu się pojawia pytanie rozwinięte dalej, dlaczego autorka wybrała te właśnie obszary).

Przedstawione w artykułach badania pokazują, że dr Growiec wykorzystuje różne podejścia metodologiczne i analityczne pochodzące również z różnych tradycji naukowych.

W swoich badaniach często stosuje badania sondażowe na próbach reprezentatywnych – klasyczne narzędzie badań socjologicznych, choć zyskujące popularność w psychologii. Wiele opisywanych w badaniach analiz jest oparta o dane zastane, jak np. Diagnoza Społeczna, European Social Survey, World Value Survey. Autorka w swoich badaniach stosuje różne, często bardzo złożone analizy, w tym rzadko stosowane w psychologii modelowanie ilościowe z wykorzystaniem symulacyjnego modelu wieloagentowego, a także sięga po metody jakościowe służące pogłębieniu i wyjaśnianiu obserwacji z badania ilościowego.

Poniżej omówię wskazane przez habilitantkę osiągnięcia wykazane jako elementy dorobku habilitacyjnego.

1. Osiągnięcie 1. *Identyfikacja związku nawiązywania i zrywania relacji społecznych oraz motywacji ekspresyjnej i instrumentalnej, która temu może towarzyszyć z wiekiem badanych.*

Dr Growiec przedstawia jako pierwsze osiągnięcie w dorobku habilitacyjnym związek relacji społecznych i sieci społecznych z wiekiem. W przedstawionych artykułach zostało pokazane, że dynamika nawiązywania i zrywania relacji społecznych zależy od czynników demograficznych. Oznacza to, że obserwowane wyniki badań mogą zależeć od tego jaka jest specyfika demograficzna badanej grupy. Np. wraz z wiekiem badanych nie tylko łączna liczba relacji społecznych spada, ale również dynamika nawiązywania i zrywania relacji się zmienia. Ponadto identyfikuje zmienności nawiązywania i zrywania relacji społecznych w zależności od wieku badanych i w jakim stopniu za te zmiany odpowiada motywacja ekspresyjna, a w jakim instrumentalna. Tu nawiązuje to do teorii selektywności społeczno-emocjonalnej (Carsten 1992), która mówi, że z wiekiem ludzie stają się bardziej selektywni w swoich relacjach społecznych i celowo ograniczają liczbę relacji społecznych. W tym kontekście pojawiają mi się trzy pytania. Pierwsze – co w takim razie nowego wniosły badania dr Growiec pokazujące związki sieci i relacji społecznych z wiekiem, a szczególnie ich spadek wraz z wiekiem. Po drugie, w kontekście analiz pokazujących różnice związane z wiekiem w danym jednym momencie pomiaru (a nie badania longitudinalne) pojawia się pytanie, czy to jest kwesta generacyjna czy rozwojowa. To znaczy, czy ta sama osoba, gdy osiąga pewien wiek, to zmienia się u niej struktura sieci społecznych, a może ludzie, którzy teraz są młodzi inaczej podchodzą do relacji społecznych co ma odbicie w charakterystyce ich

sieci społecznych. Oczywiście nie wykluczam zmian o charakterze rozwojowym, jednak warto również zastanowić się nad tym pytaniem w kontekście obserwowanych zmian pokoleniowych związanych z relacjami i np. relacjami w mediach społecznościowych. Trzecie pytanie dotyczy tego, dlaczego za pierwsze ze swoich osiągnięć dr Growiec uznaje relacje sieci z wiekiem, które nie jest zmienną psychologiczną a bardziej socjologiczną lub demograficzną. Oczywiście można spojrzeć na to z perspektywy rozwojowej i wtedy zmienna ta staje się do pewnego stopnia psychologiczna, ale zabrakło mi właśnie takiej bardziej psychologicznej perspektywy w opisie tego osiągnięcia.

2. Osiągnięcie 2 – Identyfikacja związku uczestnictwa w sieciach społecznych z przekonaniami społecznymi dotyczącymi zaufania społecznego

Badania te pokazują interesujący obraz relacji między strukturą sieci społecznych a zaufaniem społecznym oraz skłonnością do kooperacji, użytecznością czerpaną z relacji społecznych i wynikami ekonomicznymi. Autorzy zastosowali tu model wieloagentowy do symulacji zależności w oparciu o European Social Survey (ESS). Wyniki te pokazały duże znaczenie kontaktów z rodziną oraz powiązanych z tym norm i wartości dla specyfiki tworzonych sieci społecznych oraz zamożności. Wynik pokazujący swoistą konkurencyjność silnych relacji społecznych, przede wszystkim o charakterze rodzinnym, a sukcesem ekonomicznym (na poziomie populacji) jest niezwykle ciekawy w zestawieniu z wynikami badań nad wartościami, które pokazują umiejscowienie wartości rodzinnych po przeciwnej stronie do wartości materialistycznych, nastawionych na osiąganie sukcesu i władzę (na poziomie indywidualnym).

3. Osiągnięcie 3 – Identyfikacja konsekwencji uczestnictwa w sieciach społecznych dla subiektywnego poczucia dobrostanu.

Kolejnym ważnym obszarem badania dr Growiec były relacje między uczestnictwem w sieciach społecznych a dobrostanem. Analizy w tym obszarze były również oparte o analizę danych World Values Survey. Wyniki tych analiz potwierdzają dane opisywane od dawna przez badaczy dobrostanu, że istnieje związek między intensywnością kontaktów społecznych a dobrostanem oraz obopólne zależności przyczynowe, co nie jest nowym wnioskiem.

Natomiast autorka osadza to w narracji mówienia o „sieciach społecznych” oraz analizuje te zależności w oparciu o dane z 8 krajów Europy Środkowo-Wschodniej, co można uznać za nowe spojrzenie na to zagadnienie. Najciekawszym moim zdaniem rezultatem tych analiz jest pokazanie, że relacja przyczynowo-skutkowa nie musi być tylko klasyczna „więcej relacji – większe zadowolenie z życia”, ale może też być odwrotna „większe zadowolenie z życia – więcej relacji”. Interesujące jest również pokazanie, że relacje społeczne są determinantami poczucia szczęścia niezależnie od czynników społeczno-ekonomicznych oraz psychologicznych uwarunkowań.

4. Osiągnięcie 4 – *Identyfikacja związku uczestnictwa w sieciach społecznych z decyzjami o mobilności*

Osobiście niezwykle interesujące wydają mi się badania przedstawione w tej części dotyczące mobilności geograficznej eksplorowane w badaniach prowadzonych w Islandii. Badania te uważam za bardzo nowatorskie, a ponadto mające bardzo jasny wymiar aplikacyjny, który można przełożyć na rekomendacje praktyczne zarówno służące zwiększaniu, jak i ograniczaniu mobilności.

To co jest dla mnie bardzo interesującym odkryciem jest wyraźne pokazanie, że sieci nie są jednorodne i jedne mogą hamować mobilność (np. sieci rodzinne i silny związek z rodziną), natomiast inne sprzyjać mobilności (np. sieci w których są osoby mobilne, w tym mobilne rodzeństwo).

5. Osiągnięcie 5 – *Identyfikacja związku uczestnictwa w sieciach społecznych z funkcjonowaniem w sferze ekonomicznej*

W tym obszarze autorka przeprowadza wnikliwe analizy i stawia wiele interesujących alternatywnych hipotez dotyczących relacji wartości materialistycznych i postmaterialistycznych z relacjami społecznymi i aktywnością zawodową. Ten obszar badań ma bardzo interdyscyplinarny charakter, gdyż w dużym stopniu odnosi się do obszaru ekonomii, aczkolwiek tłumaczenie otrzymanych zależności w świetle wartości pokazuje ich psychologiczną perspektywę.

Poniżej przedstawię jeszcze trzy uwagi ogólne związane z zaprezentowanym dorobkiem:

- Po pierwsze na s. 43 dr Growiec tłumaczy uzyskane wcześniej wyniki pokazujące specyfikę sieci społecznych oraz nawiązywania i zrywania relacji u osób starszych jako przyczynę (a może skutek?) narastającego poczucia samotności we współczesnych społeczeństwach. Warto zwrócić uwagę, że może być to również wynik wzrastającego wraz z wiekiem przywiązywania większej wagi do jakości relacji. Oczywiście nie przeczę, że samotność osób starszych jest ważnym problemem we współczesnym świecie, ale zmniejszanie się wielkości sieci nie jest jedynym wytłumaczeniem tego zjawiska. Ponadto warto pamiętać, że wielkość sieci (czyli liczba osób wokół danej osoby) niekoniecznie przekłada się na jakość tych relacji, a szczególnie poczucie osamotnienia lub nie (czyli np. osoba z małą siecią może nie czuć się samotna i odwrotnie).
- Cały czas czytając prace dr Growiec i ich opis w autoreferacie miałam wrażenie, że są to prace interdyscyplinarne o dużym i znaczącym wkładzie w wiedzę o sieciach społecznych, choć niekoniecznie bezpośrednio w psychologię. Rozumiem, że autorka musiała w autoreferacie podkreślać wkład do dyscypliny psychologia, bo takie są formalne zasady przyznawania stopnia doktora habilitowanego w dyscyplinie psychologia. Nie jest to oczywiście zarzut, ale bardziej refleksja trudności jednoznacznego osadzenia prac interdyscyplinarnych w jednej dyscyplinie.
- Na koniec chciałam podzielić się refleksją ogólną. Mimo z jednej strony dużej spójności zaprezentowanego dorobku (wszystko koncentruje się wokół sieci społecznych), to jednak czasami miałam wrażenie pewnej niespójności. Analizy związku uczestnictwa w sieciach społecznych koncentrują się wokół czterech obszarów: przekonań społecznych w postaci zaufania społecznego, subiektywnego poczucia dobrostanu, decyzji o mobilności geograficznej i funkcjonowania w sferze ekonomicznej. Zastanawiałam się, dlaczego zostały wybrane właśnie te cztery obszary i co je łączy. Mam wrażenie, że autorka złożyła wszystko co robiła wokół sieci społecznych (a było to w czterech obszarach) bez wystarczającego wyjaśnienia co wiąże te obszary ze sobą i dlaczego właśnie takie zostały wybrane. Nie uważam oczywiście, że jest to element dyskwalifikujący przedstawione osiągnięcie, jednak

mam pewne uczucie niedosytu, gdyż brak mi w opisie lepszego uzasadnienia spajającego te obszary.

Ogólnie patrząc na przedstawiony jako osiągnięcie cykl artykułów, mimo pewnych moich uwag, które mają bardziej charakter polemiczny, niż tylko krytyczny, uważam, że spełnia on w pełni i bez zastrzeżeń wymagania stawiane uzyskaniu stopnia doktora habilitowanego.

Ocena towarzyszącego dorobku habilitacyjnego oraz pozostałej działalności naukowo-badawczej

Obszary badawcze i działalność publikacyjna

Doktor Katarzyna Growiec wykazuje się dużą aktywnością naukową. Na podkreślenie zasługuje współpraca międzynarodowa, której efektem były wspólne granty i publikacje w renomowanych czasopismach naukowych. W ramach współpracy międzynarodowej działa w dużej sieci naukowej *Global Norm Study* prowadzącej badania w 57 krajach. Doktor Growiec konsekwentnie w swojej wieloletniej działalności naukowej zajmuje się zagadnieniem sieci społecznych analizując je z różnych perspektyw: bardziej psychologicznej, socjologicznej lub ekonomicznej w zależności od etapu pracy i zespołu, z którym współpracuje. Dorobek naukowy i towarzyszący mu dorobek publikacyjny jest imponujący i pokazuje duże doświadczenie naukowe badaczki. Ponadto towarzyszy mu doświadczenie w międzynarodowych projektach dotyczących między innymi norm społecznych w ujęciu międzykulturowym.

Potwierdzeniem jakości działalności naukowej dr Growiec są również liczne nagrody za działalność naukową, wyróżnienie za pracę doktorską, dwukrotnie przyznane stypendium „Start” Fundacji na rzecz Nauki Polskiej oraz Stypendium Naukowe „Polityki”.

Granty

Doktor Katarzyna Growiec ma bardzo duże doświadczenie grantowe zarówno jako kierownik, jak i wykonawca w polskich i międzynarodowych grantach. Po pierwsze była

kierownikiem trzech grantów. Pierwszy to własny czteroletni grant NCN Opus dotyczący psychologicznych aspektów uczestnictwa w sieciach społecznych. Dwa kolejne to granty międzynarodowe finansowane przez EEA&Norway Grants i Global Development Network. Ponadto była wykonawcą w trzech grantach finansowanych przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz NCN i DFG Deutsche Forschungsgemeinschaft.

Staże i współpraca naukowa

Doktor Katarzyna Growiec ma duże doświadczenie we współpracy międzynarodowej. Odbyła dwie wizyty naukowe na University of Iceland (Islandia), pierwszy 2-tygodniowy w 2011 roku, a potem 4-miesięczny staż naukowy w 2010 roku. Ponadto odbyła dwie kilkutygodniowe wizyty naukowe w Ruhr-Universität Bochum w 2022 i 2023 roku. Współpracuje również z wieloma badaczami ze świata, a współpraca ta ma wymierne efekty w postaci wspólnych publikacji i planach grantowych.

Osiągnięcia dydaktyczne, popularyzatorskie i organizacyjne

Doktor Growiec ma duże doświadczenie dydaktyczne. Prowadziła i prowadzi wiele zajęć kursowych, jak i autorskich o zróżnicowanej tematyce oraz różne formy zajęć: wykłady, seminaria, warsztaty, ćwiczenia. W latach 2011 i 2012 była dwukrotnie na zagranicznych wyjazdach dydaktycznych w ramach programu Erasmus. Ponadto opiekowała się 119 pracami magisterskimi. Działalność dydaktyczna doktor Growiec została doceniona przez studentów przyznaniem jej w roku akademickim 2019/20 nagrody dla najlepiej ocenianego wykładowcy.

Dr Growiec jest również popularyzatorką wiedzy naukowej. Na stałe współpracuje z tygodnikiem Polityka udzielając się tam w ramach „Poradnika psychologicznego”, jak i podstawowego tygodnika. Efektem jest ponad 40 publikacji w tym tygodniku. Towarzyszą temu również publikacje w innych czasopismach, min. „Psychologia Dziś”, „Charaktery”, „Newsweek”. Na podkreślenie sukcesu popularyzatorskiego zasługuje to, że napisany przez dr Growiec artykuł do tygodnika „Polityka” stał się podstawą jednego z zadań egzaminu maturalnego w 2011 roku.

Konkluzja

Dokonana i zaprezentowana w tej recenzji analiza osiągnięcia naukowego zgłoszonego przez Habilitantkę, jakim jest cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych zatytułowany „Relacje między uczestnictwem w sieciach społecznych a zaufaniem społecznym z uwzględnieniem subiektywnego poczucia dobrostanu, decyzji o mobilności geograficznej i wyników ekonomicznych” oraz jej pozostały dorobek naukowy i aktywność naukowa pozwala mi z pełnym przekonaniem stwierdzić, że dr Katarzyna Growiec spełnia wszystkie trzy przesłanki warunkujące nadanie stopnia doktora habilitowanego wynikające z art. 219 Ustawy z dn. 10 marca 2023 r. prawo o Szkolnictwie Wyższym i Nauce (Dz. U. poz.742). Po pierwsze posiada stopień doktora, po drugie przedstawiła dzieło naukowe składające się z cyklu artykułów naukowych, którego pozytywną ocenę przedstawiłam powyżej i która stanowi znaczący wkład w rozwój dyscypliny psychologia, po trzecie wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną w więcej niż jednej uczelni. W związku z powyższym wnioskuję z pełnym przekonaniem o dopuszczenie Habilitantki do kolejnych etapów postępowania habilitacyjnego i nadanie dr Katarzynie Growiec stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych i dyscyplinie psychologia.

Prof. dr hab. Dominika Maison